

БЫҢБАР - 2014

БИГЭ ОЛОҢУ ТҮСТЭЭН

М.А. ПЕРМЯКОВА,
тыя хаһаайыстыбатын управлениистын
кылаабынай агронома.

В.В. Яковлев, суруйааччы 80 сааһын көрсө

ЧУРАПЧЫЛАР КИЭН ТУТТАР СУРУЙААЧЧЫБЫТ

Сарсын, атырдыах быйын 22 күнүгэр, саха литературатын сайдыгыгар биллэр суолу-ийи хаалларбыт суруйааччы, Чурапчыттан бастакы инженер-гидротехник, оройуоммутугар элбэх быһыттары бырайыактаан туттарбыт, күөлүгэр онотторбут мелиоратор В.В.Яковлев 80 сааһын туолар. Онон сибээстээн, кини туһунан кыластык ахтан ааһары, наадалааһын ааһарын.

Василий Васильевич 1934 сыллаахха Болтоҕо Василий Михайлович, Мария Елисеевна Яковлевтар дьыа кэргэлтэригэр төрөөбүтэ. Ол эрэри, кини аҕатынан Ачкаҕар Дьаарылатын Шадринарыттан төрүттээх. 2 уол, 4 кыыс оҕолоох Данил Шадрин дьин кини иккис уолун кини аҕатын Баһылайы, кыра эрдэбинэ Болтоҕо Дьаахыбылаптар дьин ыалларга илһингэ барбыт. Онон кини Яковлев дьин араспаанньаламмыт, Болтоҕо төрөөн, илһингэ улааппыт.

Василий 1-ты кылааһы, дьонно Кэбээһигэ көһөрүлүүтэ бараннар, онно бүтөрбүт. 1943-1947 сс. Болтоҕо начальнай оскуолатын бүтэрэн баран салгыы 1950 сыллаахха Кытаанах сэттэ кылаастаах оскуолатын бүтэрэр. Тута оройуонтта саҕа аһылыбыт Чурапчы орто оскуолатыгар киирэн 1953 сыллаахха маннайгы ыһуһунан орто үөрэби ылар. Таарыччы аҕынаахха, ити кэмгэ, сэбиэскэй былаас олохтоммута 37 (!) сыла туолуор дьэри, оройуоммутугар биһир даҕаны орто оскуола суоҕа. Ол сүрүн биричииниттэн 1934 сыллаахха Н.Д.Кривошапкин - Уот Субуруускай туруорсуутунан Чурапчыга аһылыбыт педучилище буолар. Аһыйах 7 кылаастаах оскуоалары бүтэрбиттэргэ арыый кылаахтарга бары кэриэтэ учулиннеҕа үөрэнэн, сүүһүнэн Чурапчы ыччата, учуутал идэтин ылан, үксүдэрэ хоту оройуоннарга үөрэҕи - сырдаты тарҕатыһыттар.

1-ы ыһууск оҕолоро үксүдэрэ салгыы үөрэнэн, кинилэртэн хас даҕаны учуонайдар, билиилээх дьоннор тахсыбыттар. Василий Яковлев 1953-1958 сс. С.М.Киров аатынан

Омскайдаагы тыа хаһаайыстыбатын институтун инженер-гидротехник идэлээх сипиһилээхтик үөрэнэн бүтэрбитэ. Онон кини Чурапчы оройуонун үрдүк үөрэхтээх бастакы мелиораторунан буолар.

Үөрэҕин бүтэрэн баран төрөөбүт оройуонугар сүрүннээн бэйэтин идэтинэн уһуннук үлэлээбитэ. Ол курдук тыа хаһаайыстыбатын инспекциятыгар (управлениягыгар) инженер-мелиораторунан, РТС дириэктэринэн, Сталин аатынан колхозос бэрэссэдээтэлин солбуйааччынан, СГУ сиртэн хостонор сирдэрин оноруу кафедратын ассистеннан (1962-1964 сс.), Дьокуускайдаагы тыа хаһаайыстыбатын научнай-чинчийэр институтун, Одьулууннаагы тирэх пуунун сэбиэдиссэйинэн (1967-1971 сс.), олоҕун тинэх сылларыгар Тааттага эмиз идэтинэн үлэлээбитэ.

Василий Васильевич оройуону уулааһытга элбэх сыратын биэрбит, онотторбут киниэн буолар. Ол курдук кини бырайыагынан, кытыгытынан уонунан аабылар быһыттар онотулан элбэх күөлгөр үөскээбиттэрэ. Холобур, Мугудайга Буоратай, Кытаанахха Лоскуй, Болтоҕо Чуораайытга уу систиэмтэ, улахан күөл уолда. Кини биһир улахан үлэтинэн тааарыа, биһир идэлээҕэ Демьян Слепцову кытта Амма өрүс уутун Таатта үрэх баһылар түһэрип улахан бырайыагар элбэхтик үлэлэспитэ. Чурапчы күөлүн үөскээттигэ бырайыактаһытга, үлэлэспитэ. Биһир тылынан кини, оройуон маннайгы мелиораторы быһытынан, онотторбута-туттарбыта элбэҕин бэлиэтир сирдээх.

Василий Яковлев саха

литературатыгар аан маннай хоһоонһут, поэт быһытынан киирбитэ. 1963 сыллаахха «Утары саһарга кыһылар» дьин бастакы хоһооннорун хомуурунньуга тахсыбыта. Онтон тылбаасчыт быһытынан холуммута. Ол курдук Б. Лукин дьин нуучча суруйааччыта гражданскай сэрии кэнииттэн Саха сиригэр кэлэ сылдьан Чурапчы Протасов ойуун туһунан «Смерть шамана» дьин кинигэтин тылбаастаабыта.

В.Яковлев улахан сэнээрийини ыһыт айымньыта -- «Өрүстөр кибиллэригэр» дьин романа 1967 сыллаахха «Хотугу сулус» сурунаалга бача-эттэммитэ. Бу роман 1969 сыллаахха туспа кинигээн тахсыбыта, Саха театрыгар спектакль буолан тура сылдьыбыта. Бу айымньы оччотоогу тыа сирин проблемаларын сыгытык, кырдыктаахтык көрдөрөрүнэн элбэх дьон биһирэбиллэн ыһыт. Бу айымньы туһунан Софрон Данилов:

- Василий Яковлев бэйэ-тэ туспа куластаах, туспа суоллаах-иистээх суруйааччы быһытынан саха сэбиэскэй литературатыгар киириэ дьин этиэххэ сөй. Ити курдук эрэнэргэ кини уусуран үлээҕэ дьоһура уонна литература соругун дьэҕкэтик, табатык ойдуурэ кыах биэрэр...

Онтон Н.Е.Винокуров-Урсун - «Өрүстөр кибиллэригэр» роман тыа сирин олоҕун кырдыктаахтык, хорсуннук сырдатырынан тэннээҕэ суох айымньы - дьин сыана быспыта.

Улахан сыанабыллар. Ол даҕаны курдук буолбута. Василий Васильевич 1970 с. ССРС Суруйааччыларын сойууһун чилиэнинэн буолбута. 1971-1973 сс. Москвагаагы М.Горькай аатынан литературнай институт үрдүкү куурустарын үөрэнэн бүтэрбитэ. 1976-1980сс. «Хотугу сулус» сурунаал кылаабынай редакторун соҕлоуйааччынан Дьокуускайга олорон үлэнир, аата-суола кизэник биллэн барбыта.

1978 с. «Уот илһингэ» дьин сахалар алмаас промышленноһыгар кытыгыларын туһунан сонун романы суруйар. Онтон: - «Сардана ардаа» дьин наука эйгэтигэр араас утарсыллар баалларын уусураннык ойуулуур сөһөн тахсытга саха литературатыгар сонун көстүү буолбута - дьин эмиз Урсун суруйбут. Бу айымньы Улуу Октябрыскай революция 50 сыла туолуутунан биллэриллэбит республикатаагы литературнай куонкуруска 2-с миэ-

стэни ыһыт.

Кини «Тыа салгына» дьин кэпсээннэрин кинигэ-тэ 1984 уонна «Кэрэхтээххэ» дьин бүтэһик айымньыта 1994 сыллаахха күн сирин көрбүттэрэ.

В.Яковлев суруйааччы уонна кини быһытынан олоҕун соторуутаагыта «Саха нуруодунай суруйааччыта» дьин ааты ыһыт, биһир дойдулаахпыт С.А.Попов - Сэмэн Тумат оччотоогу тылларынан түмүктүүххэ:

- Василий Васильевич Яковлев тус бэйэтин гражданскай иһин икки суол хайысханан үлэлээн төлөөтө дьэхтин баҕарабын. Инженер-гидротехник уонна суруйааччы быһытынан. Итинник олоххо тус бэйэтинэн проблеманы киллэрсибитин уус-уран литературага улахан эпическай айымньыларынан бигэрэппит суруйааччы, дьинэр, олус сэлэх. Бу өттүнэн ылар буоллаахха, Василий Яковлев саха литературатыгар үһүлүчүлээх көстүү...

Ити курдук кини олоҕун туһунан кыластык суруйан баран Василий Васильевич кэниитэр хаалбыт кэпсээри ыччаттарын тустарынан билиһиннэрэр тоҕоостоох.

Кини кэргэнэ Клара Трифонова Яковлева (Кулаковская) үйэтин тухары Чурапчыга, Дьокуускайга бырааһынан үлэлээбитэ. Доруобуйа харыстабылын туйуна, Билигин куоракка оҕолорутар олорор.

Улахан кыһа Валентина СӨ ИДМ биһир отделын старшай инспектора, полиция майора. Кини кэргэнэ Н.Н.Порядин «Алмаас-Эрэгэн-Баан» ААУо куттал суох буолуу управленистын сүрүннүүр специалиһа, подполковник. Порядинар оҕолоруттан улаханнара Феликс окулист быраас, иккис уол Валентин «Ростелеком» техник, кини кэргэнэ Галиналыын уоллаах кыыс оҕолоохтор.

Василий Васильевичтаах улахан уоллара Трифон биһир чааһынай тэригэ толорооччу дириэктэрэ, кэргэнэ Належла - быраас, Медкиингэ үлэнир. Кыыстара Ирина СГУ ИТФ-н бүтэрэн «Профи-ХЭТ-бэ» техникскай эксперт.

Иккис уол Николай СӨ ИДМ экспертнэй-криминалистическай кинини начальнига, полковник. Кэргэнэ Евдокия «Инбэлиттэри социальнай-чабдигирдэр республикатаагы кини (ГБУ)» информационнай-методическай отделын начальнига. Кыыстара Мария СӨ правительствотын иһинэн информационнай политика уонна наукага Госкэмитиэтин кылаабынай специалиһа. Иккис

кыыстара Туяра Сибирдээҕи медицинскай государственнай университетка фармаколог идэтигэр 5-с кууруска, уоллара Филипп ХИФУ

автомобильнай институтун 3-с куурусугар үөрэнэллэр. Кыра уол Вася оскуолатын быһыт бүтэриэ, үрдүк үөрэххэ киирлэ.

Кыра уол Василий 1 кылаастаах юрист, капитан званиялаах. Суут пристава-рын федеральнай сулуустатын коррупцияны кытта охсуһар управленистын сүрүннүүр специалиһа. Кэргэнэ Туяара сир-уол уонна баай-дуол министристи-бэтин департаментын кылаабынай специалиһа. Кинилэр уоллара Кеша 33-с №-дээх оскуола 9-с, кыыстара Күндэлэ ити оскуола 1-ты кылааһыгар үөрэнэллэр.

Көстөрүн курдук, Василий Васильевичтаах 4 оҕолоро, кини улахан саҕарбат, бары үрдүк үөрэхтэнэн, үтүө үлэни, ыал буоланнар, оҕолоннуурууланан Дьокуускай куоракка элэнтэ олоролоруттан, утуму-удьору салгыһыларуттан кини үөрэр.

Суруйуубун Василий Васильевич биһир хоһоонун 4 строкатынан түмүктүүхпүн баҕарабын.

Мин кыһалыам суоҕа
Мин туспуна дьон-дүүлүгэр

Мин оннубар кыһалла хаалыа

Мин аатым күн сиригэр.

Олус сөптөөх строкалар! Кырыык, Василий Васильевич тоһо даҕаны уустук олоҕу олоҕорбутун иһин, кини талааннаах суруйааччы быһытынан саха омуга, саха литературата баарын тухары умнуллуу суоҕа, ааттана туруоҕа! Ол иһингэр биһирэх, чурапчыларга, Василий Васильевич Яковлев биһир биллэр-көстөр суруйааччы, оройуонугар элбэҕи онотторбут маннайгы мелиоратор быһытынан ойго-санаага хаалыа, улуусугар историятыгар бигэтик киирлэ.

Кини ыарахан ыарыһтан олохтон барбыта (26.04.1994) 20 сыла аастыгыт даҕаны иһин кини үтүө аата аймах-билэ дьонугар, үлэлэниэхтигэр, биһирэ аһыспыт доҕотторугар үтүө өйбөүд буолан өгө дьэри уостуо суоҕа. Ону сэгэ кини оҕолоро, сиэгэрэ, хос сиэгэрэ удьуорун салҕаан, тэнитэн, үтүө аатын үйэлэргэ тириэрдиллэхтэрэ!

Иван ПОНОМАРЕВ.

Хаартыскара.

В.В. Яковлев кэргэнэ Клара Трифонова, оҕолоро Валентина, Трифоны кытта.

Хаймат бичээкээ бариллар графика: 16 ч 00 м. Бичээкээ бариллина: 16 ч 00 м. "Сана алах" редакционной-издательской холбоуука 20.08.2014 с. офсетта бичээтэннээ.
Аадырһа: 678670, Чуралчы сая., Керл Маркс уул., 26 "а". Индекс: 54907. Хаймат нэдиэлээ үстэ: олтуорунуука, ээллэргэ уаһаа субуотата тахсаа.

Автор суруттар эмиттер санас
редкция позицияларын алды
түбүр буюмдар. Суруттар эмиттер
чечимдер жергиликтүү автор
эпиграммалар автор түс буюмдар